

DE POPHELD DIE DE STRENGE OORLOGSINVALIDE OUDER VERVING

'Just being born is problem enough!' (Uit het lied *'Frog in the Window'* van het album *'These Things Too'* van
singersongwriter Tom Rapp; leadzanger van Pearls Before Swine; 1968

'Don't limit a child to your own learning, for he was born in another time.' Rabindranath Tagore

nijd en afgunst

De meeste mensen voelen zich tot dieren aangetrokken, niet omdat ze die achter tralies wensen, maar omdat ze die zouden willen aanraken, vertroetelen, verzorgen. Ze zien die dieren dan als het kind dat ze zelf nog waren toen ze nog van niets wisten, toen ze dus nog zelf onschuldig waren en door de instincten en behoeftes werden geleefd en het lot nog niet in eigen handen hadden. Er bestaat daarom de behoefte dieren de vrijheid te verschaffen, zodra ze niet meer wild zijn of tot voedsel dienen. Dit niet uit medelijden, maar vanuit het besef superieur en verantwoordelijk te zijn. Daarom worden de meest vraatzuchtige beesten in kinderverhalen altijd voorgesteld als de vriendelijkheid en innemendheid zelve. Met uitzondering van de Grote Boze Wolf van Roodkapje. Maar dat is dan ook eigenlijk niemand minder dan de ouder, met name de vader die je dreigt te verorberen - te disciplineren naar zijn wetten - naarmate je groter wordt.

Er bestaat een basale afgunst die door middel van nijd wordt verwerkt. En die nijd is nietsontziend. Het kind is nijdig omdat het op de wereld is gezet, de ouder omdat hij is ingeperkt door zijn verantwoordelijkheden en zijn zogenaamd beter weten. Dat zijn tevens de basale taboes die op alle mogelijke manieren weer geheiligd worden. De man was misschien nijdig omdat hem niet het vermogen is gegeven kinderen op de wereld te zetten. De vrouw is sowieso nijdig omdat de natuur haar fysiek ten achter heeft gesteld en tot baren en zogen verplicht. Maar nijd is bijna steeds een positieve motor. Men reageert zich af op de zondebok, maar al te vaak het kind als het willoze slachtoffer dat er ook niets aan kan doen. Uiteindelijk is alles evenwel oog om oog. Maar er zijn momenten waarop de offers zinloos zijn en tot niets meer leiden. Dat is het moment waarop het eigen bestaan tot niets meer kan leiden en men overvloedig dreigt te worden. Zo'n moment doet zich nu voor in het licht van de overbevolking. Het moederschap is overbodig geworden en dus beginnen vrouwen zich met mannen te meten. Op dat moment worden ze hardhandig geconfronteerd met hun beperkingen. Daarom vluchten ze in het vervolg van hun uiterlijkheid, het creatieve gevoel als tegenpose van alles wat voor mannelijk staat. Ondertussen heiligen ze hun sekse, die daarmee betekenisloos wordt omdat al het heilige nu eenmaal niet meer met de tijd meekan en daar de mensen ook van weerhoudt. Betekenisloos wordt dan het geheiligde voor de ander die daar aan voorbij gaat. Dat is precies wat nu dreigt en door het popfenomeen Madonna op scherp is gezet. Madonna is als moeder niet meer van belang en als hoer zit er niets anders op haar maar links te laten liggen. Kinderen hebben ooit op dezelfde manier van ouderen die toch alleen maar ten dode zijn opgeschreven, clowns gemaakt. De lach is dan niet meer een relativering, maar een op z'n nummer zetten. Het is dan een kleine stap van minzaam vermaak tot openlijke verachting en het botvieren van gevoelens van superioriteit. Het enige wat dan nog tot definitieve vernedering weerhoudt

is dat het er allemaal niets meer toe doet omdat het niets oplevert. Daarom zonderen oudere dieren die buiten de hiërarchie zijn gevallen zich maar af en worden kluizenaars of heiligen der laatste dagen. Wie kan het wat schelen? Of kunnen we misschien nog wat van ze leren. Ze claimen het maar al te vaak door zich als goeroe op te werpen, zolang de seniliteit nog niet is ingetreden!

Het verlangen naar vrijheid en ongedwongen ontplooiing zou volgens sommige psychologen een kinderlijke reactie zijn op de initiatie in de volwassenheid, door de desillusie van alle aanbeden beelden uit de kinderwereld. Alleen de Sade kon het hier absoluut niet mee eens zijn; voor hem is alles een ontwikkeling van het meesterschap der zelfstandigheid als het botvieren van het persoonlijke plezier. Geluk bestaat niet en het daar naar streven in liefde voor elkaar is drog, voorgespiegeld door kerk en staat, de instituten van de hypocriete saamhorigheid. Er kan alleen tevredenheid en voldoening bestaan, die men schept uit de eigen vermogens. Frustratie van die vermogens maakt gek. Wat is depressie anders dan de ontdekking dat de ander er niet voor jezelf is en zich daar ook niets aan gelegen laat liggen. En evenzo is het uiting van een onvermogen alleen voor jezelf te leven. Schizofrenie is een valkuil die door de anderen is opgezet en begint met de spiraal van de vernedering, door een kinderlijke naïviteit uit te buiten. Volgens ene Mannoni zet de bruuske frustratie van de kinderdroom zich om in een tegendeel waarvan ene Reichler veronderstelt dat dat het libertinisme zou zijn. Waarom al dat geopsychologiseer. Het levert toch niet veel meer een vervolg als men de gevolgen van de initiatie weet te vermijden. De initiatie is een vastlegging in structuren van het patriarchaat met als bijkomstigheid de voorspiegeling om in de structuur hogerop te komen of aan die structuur te ontsnappen. Maar het kind weet altijd al dat het liever helemaal niet in die structuur wil worden opgenomen omdat hoe dan ook competentie de inzet is en als men competent is men altijd het slachtoffer zal worden van de afgunst van de incapabelen, van hen die het niet hebben aangekund en voor de slachtofferrol kiezen. Het kind houdt vast aan het mogelijke bestaan van Atlantis als het rijk van de verbeelding en dat is zijn thuishaven. De schizofreen aapt dat kind na, nadat het de initiatie heeft gewaagd en volledig heeft gefaald aan de vereisten te voldoen.

Reichler spreekt in dat verband over de libertinistische initiatie in de werkelijkheid, over een mutilatie van de schone kinderziel en zijn geloof in de ware liefde door de moeder of de vader. Eerder is er sprake van een teleurstelling in wat de ouders te bieden hebben, een ontdekking dat de liefde een beperking is van het enthousiasme over wat buiten de deur ligt en bijdraagt tot het ontwikkelen van een heilig geloof in eigen kunnen, al kost het bloed zweet en tranen. De mutilatie volgt veel later en wel bij de constatering dat men gedoemd is te mislukken en als een oude afgedankte ouwe zak te eindigen.. De initiatie is vooral een opnemen in het rijk van de ongedwongen verbeelding en het plezier van het overtreden van de normen en gewoontes. De gratificatie is pure opwinding die pas tot teleurstelling leidt als het kind er mee klaar is zich van alles te verbeelden en ontdekt dat dat niets anders oplevert dan waardeloze zaken, terwijl het echte resultaat nog jaren eenzaam zwoegen vergt. Het kind is niet in het leren op zich geïnteresseerd alleen in het nonchalante spel met de leraar om zichzelf te kunnen blijven en niet als een kind te kunnen worden afgedaan. Door het ervaren van verrassing van wat het aangeleerde oplevert raakt het kind geïnteresseerd, als is het een sublieme ervaring, waarvan het versteld staat, ook door eigen kunnen. Pas als blijkt dat de geleerde of opgedane

ervaring iets zelfstandigs oplevert doet de verhouding tot de leermeester er niet meer toe en kan die zich normaliseren, en zal het ontzag voor de leraar zich naar de buitenwereld die nog veel meer heeft te bieden, verplaatsen.

de speelhal...en Science-Fiction

Het inspirerende van het computerspel is de betreding van een ruimte waarin alles een spel is zonder ware of serieuze inzet en de vaardigheid juist de leerling is gegeven. De leerling is in het spel de meester; hij is de programmeur van het spel te snel af omdat hij met snellere en flexibelere motoriek en een grotere kennis van het spelgenre, weet wat binnen elk genre tot de overwinning leidt. De meester/programmeur zit te veel in zijn eigen artistiek of creatieve genre opgesloten, mist de vaardigheid om zich in een breed en uitgestrekt virtueel veld te bewegen. De meester/programmeur probeert de onkunde te verbergen achter de artistieke of doorleefde houding, maar die stelt in de cybersfeer niets meer voor. Hij moet goed zijn in zijn genre en verder niet moeilijk doen. In spelletjes als die van Andriessen en Greenaway trappen we er niet meer in. Ook zij blijken als spelontwikkelaars pure 'perverts', die in het denkbeeldige hun passie voor seks en geweld uitleven, zoals bij de videopunk in Akira uit Japan. Daarmee is het 'verschilligheid' die in het beleven van kunst zo bepalend is, en daar nog wordt uitgemaakt door het onderscheid in de mate van geïnvesteerde cultureel kapitaal, weggevallen. Meester en leerling bezitten in de ruimte van het computerspel evenveel, namelijk niets. Maar hebben wel beide toegang tot een heel omvattend universum en dat is wat het gevoel van onnipotentie terugbrengt, het gevoel dat alles weer om jezelf draait wat door de wereld van de verantwoordelijke volwassenen wordt verdrongen. En wel omdat alles nu weer zelf gecreëerd kan worden door het interactieve moment van het scheppen van die ruimte!

Sciencefiction lezen is ook een manier om op zo'n manier een vrije ruimte te creëren: die van het niet nodig zijn van de werkelijke ervaring, maar wel van de kracht en de bedachtzaamheid van de eigen fantasie. SF is daarmee nog geen vlucht uit of en onttrekken aan de realiteit van alledag. Eerder het naar de eigen hand zetten van de dagelijkse praktijk door die fantasmatisch te bewerken. SF keert het Freudiaanse realiteitsprincipe om en toets de realiteit aan de bruikbaarheid voor de fantasie waarin het kind sterk staat tegenover de ouder of leraar die gewag maakt van zijn kennis van de dagelijkse gang van zaken. De houding van de leraar blijft altijd ook een poging om te imponeren, wetende dat men in die gang van zaken verstrikt is geraakt en daar niet meer uit durft te breken omdat het vastigheid geeft. Terwijl het zich ophouden in de fantasie - iets heel bevredigends omdat het een zelfstandigheid en onaantastbaarheid geeft - als gevaarlijk wordt beschouwd en dus niet wordt aangedurfd.

ouderlijk schuldgevoel en gewelddadig optreden

De schuld van alles ligt altijd al vanaf de verwekking bij de moeder die een kind in de wereld heeft gezet. En daarna bij de vader die het heeft verwekt. Altijd als een kind het leven niet aankan zal hij dat zijn vader en moeder voor de voeten werpen. De Britse psychoanalytica Melanie Klein ontwierp vanuit het moederlijke besef van die schuld een fundament voor de liefde, dat de kinderrijke basale afgunst pareert, die overigens maar tijdelijk is en door het verwerven van de wereld van het moederlijke lichaam wordt overwonnen, door projectie en introjectie. In haar ogen

speelt dat gevoel van schuld pas daarna op, omdat men niet met het verlangde object, zijnde de moeder kan samenvallen. Na het doorleven van de rouw van de breuk, volgt dan de weg naar de reparatie, wat een moederlijk verlangen is. Maar zo eenvoudig het is om de rouw en de afgunst onder de knie te krijgen, zo onmogelijk is het voor de moeder zelf om de schuld ten aanzien van het kind te repareren. Het kind wil deze reparatie niet eens. Het wil dat de moeder voor altijd in het krijt staat; het wil niet haar van de erfzonde verlossen, die door haar imperfectie ontstaat, haar onmogelijkheid er voor hem te zijn al is ze dat aan hem verplicht door hem geboren te laten worden en in haar hoogmoed het beste met hem voor te hebben. Iets wat de vader al nooit met haar zal delen, omdat deze alleen in een erfgenaam geïnteresseerd is. Het kind kan maar een ding doen: zich uit de double-bind van de moederschoot losmaken en haar glad vergeten. En dan als een wildebras het ouderlijk huis met alle traumatische ballast achter zich te laten, zonder omzien naar het zondige Sodom en Gomorra dat in de Dode Zee verzinken zal.

Vandaar de gerichtheid op wat voor ons ligt en het tegengestelde belang van het omzien naar het verleden, dat ons verbindt met de basale schuld van de moeder en de onmogelijkheid van de reparatie! De moeder belichaamt zowel de mythe van het in de steek laten als de mythe van de weg naar de autonomie van de Vrijgevochtene. Dat vormt een gevecht dat een eeuwigheid duurt en met trauma's is bezaaid en eindigt met de overgave en onderwerping van het kind. Ondertussen proberen ouders hun kinderen in hun schuld te betrekken door hen aan te zetten zelf kinderen te verwekken en daar als grootouders over te waken. Het ouderschap van de kinderen lijkt de schuld te vereffenen en de onschuld om te keren in een medeplichtigheid. Maar niets is minder waar, omdat alle seks met dezelfde schuld is beladen en door de natuurlijke gegevenheid van de driften onschuldig is. Het uiteindelijke verwijt treft de natuur als gegeven en de virtuele sfeer die wij als alleenstaanden in onze natuurlijke omgeving genieten. En via onze fantasie verbergen we ons achter dat verwijt. Dat impliceert het immanente recht om je eigen gang te gaan, buiten alle rituelen om waarin het ego wordt opgesloten, van verwantschapsstructuren tot bekwaamheidsconventies. Het immanent recht om niet tot het aangaan van relaties te worden verplicht en elke relatie op zich te nemen, terwijl elk ouderschap de verbanden die mensen leggen individueel beperken. Ouderschap brengt een schuldgevoel in het spel om mensen zichzelf te laten verbijzonderen als of alles er voor dat ene individu is, in plaats van dat het individu zichzelf genoeg is en geen aanvulling nodig heeft. Door het ouderschap wordt het omgaan met iemand het leggen van een claim, want waarom is het 'met iemand slapen' synoniem met het 'iemand hebben' of bezitten terwijl het nooit iets meer kan zijn dan het iets - veelal plezier - hebben met iemand. Generaties doen er niet meer toe, niet de X noch de 'Lost'. Maar wel het bewust zijn, het door hebben hoe de zaken in elkaar zitten en het te hebben meegemaakt of ervaren, het op de hoogte zijn, het erover mee kunnen praten vanuit een kundig- en vaardigheid. 'Time is on our side', maar niet aan de kant van hen die bezet of vooringenomen zijn, zoals al onze ouders of al de kinderen die nog geen weet hebben. En natuurlijk probeert dan zowel de moeder als de vader van het kind bezit te nemen en het te overweldigen, wat ze dan liefde plegen te noemen. Het zijn de ouders die allengs op het kind verliefd raken en niet omgekeerd zoals Freud paternalistisch beargumenteert in zijn veronderstelde kinderlijke basistrauma, ontleend aan de Griekse mythe van Oedipus!

De zestiger jaren deden de term 'hip', het licht zien: je bent hip of je bent square, je hoort erbij of loopt voorop, of je bent een charlatan of een rechtse klootzak. Het gaat niet alleen om onderscheid en cultureel kapitaal, zoals Bourdieu veronderstelt door aan te haken bij het marxisme. Het is verbonden met het verdwijnen van de territoria, met ik hier jij daar. Hip ben je overal en juist door elke betekenis als sociaal-politiek of economisch aanzien aan te vechten. Hip zijn is een kwestie van in de evolutie vooruitlopen en een beter begrip van de tijd hebben en de mogelijkheden die de ruimte biedt, beheersen. Hip heeft dus met smaak van doen maar maakt duidelijk dat er een objectief betere smaak is die zich rekenschap geeft van een gevoel voor de zich ontwikkelende realiteit en de invloed die men daarop kan hebben, om steeds opnieuw geboren te worden zonder ouders! Het hippiedom was daarom een nieuwe vorm van avant-garde die haaks stond op het yuppiedom dat bij uitstek niet alternatief is en de erkenning zoekt in de oude vormen van het erbij horen! Willam Gibson beschrijft in zijn boeken wat hip is en is zelf hip doordat hij op een begrip van de tijd vooruitloopt ook al neemt hij geen deel aan het alternatieve en is hij geen cyberpunk. Zijn virtuele handelende personae zijn hip: Count-Zero, Mona-Lisa, Molly, Bobby Newmark, de Vin en later Skinner en Chevette of Bunny. Alles gemodelleerd naar de types van weleer en door popgroepen als de Jefferson Airplane aangeduid als helden van vlees en bloed: zoals White Rabbit. En natuurlijk bovenal Jim Morrison! En natuurlijk is San Francisco de 'place where it's happening' omdat daar de tijd vooruitloopt. Het is een kwestie van vorm - Virtual-Reality of virtual light - en het beeld dat door de apparatuur gegenereerd wordt en het publiek mag aanschouwen. Maar het is de hippe vogel of de cyberpunk die het uitleeft! Daarin schuilt een magie die veel met Tao en Zen van doen heeft! Creativiteit, uitzonderlijkheid, vooral oorspronkelijkheid en doortastendheid leggen het onderscheid aan tussen hen die op weg zijn naar de sterren en die het leven kleur geven en de volgelingen de meelopers, de kleurlozen, de out-of timers. Die lui die in het verleden leven en daarmee ouder, oudere, of verouderd zijn. Het gaat er dus helemaal niet om erbij te horen. Integendeel, eerder om het vermogen om het zonder te kunnen stellen en daardoor niet te worden ingeperkt: het op eigen houtje indruisen tegen de cultuur van het pater- en matriarchaat! Tegenover het patriarchaat staat niet het zorgzame matriarchaat, maar de wildernis. De sacraliseringsdwang der ouderen, die ontstaat door kinderen op de wereld te zetten, probeert de kinderen en hun 'Sturm-und-Drang' in te tomen. Ouderen leggen banden op samen met de verslaving daaraan, tot men niet zonder kan en het zijn alleen als prettig ervaart als de ervaring gedeeld wordt. Het voor zichzelf en op zichzelf beleven is iets wat het kind vanaf zijn geboorte cultiveert om onder die dwang uit te komen. Maar het meest bindend zijn de herinneringen aan de opgelopen trauma's door de manier waarop men binnen verbanden in zijn hemd is gezet en afhankelijk is gemaakt.

Vernederen is mensen als kinderen behandelen, ze terugwerpen in hun kinderlijke reactie, gebruik makend van hun trauma's. Met motorisch of verbaal geweld; hen tot hulpelozen of hulpbehoevenden bestempelen. Dat is het aansturen op het activeren van een kinderlijke belevingswereld, waarin inleving en levendige voorstelling al te direct zijn en de afstand tot wat er wordt voorgesteld en de relativisering van de waarneming nihil. Dat is de trance van het acteren onder invloed van de illusionist. Beelding, inbeelding verbeelding. In de inbeelding is alles mogelijk en ontbreekt de gedachte aan een evaluatie van de mogelijkheid tot onderzoek om aan te tonen dat de vernedering niet op de materiele werkelijkheid maar op wil achter de voorstelling, de wens als vader van de gedachte, als overlevering

aan de illusionist, berust. Onze begaandheid met het lot van de kinderen is niet zozeer een projectie van onze eigen onschuldigheid op de kinderen. En evenmin een romantiek van de kinderlijke onschuld, een identificatie met dat wat nog niet is bedorven door de volwassenheid. Die begaandheid is door afgunst ingegeven, een kwaadheid om de onverantwoordelijk houding van ons kind die ons belast en ons verplicht het aan ons te onderwerpen als onderdanige aan al onze zogenaamde goedheid, door zijn dank aan ons verplicht en onze superioriteit belijdend. Zodra het kind zijn ware aard toont en een etterbak blijkt te zijn zoals ieder kind van een ander, dan openbaart zich de basale hypocrisie van elke volwassene. Dan gunt de volwassene het zogenaamde kind de geneugten niet waar die volwassene zelf niet meer aan toe komt! Dan vinden we een gewelddadig kind plotseling van een duivelse orde en zijn hang naar ongeremd plezier een groot gevaar voor ontsporing van het hele maatschappelijke bestel. Niet omdat met ondeugende kinderen die toekomst onzeker wordt. Want die toekomst doet er voor ons al weinig toe. Maar omdat we ineens niet meer voor onze kinderen hoeven te leven en omdat hun onbetrouwbaarheid ons aan hun grillen overlevert waartegen we steeds minder zullen zijn opgewassen. Terwijl we niet langer in staat zullen zijn het respect af te dwingen dat wij nodig hebben om ons in hun wereld wel te bevinden.

Sinds de lugubere Tweede Wereldoorlog leven onze kinderen in een nieuwe wereld. Daarin zijn met behulp van de helden uit de popcultuur, die tegelijk de antihelden van de culturele orde en de protagonisten van de ondeugd vormen, de ouders als voorbeelden voor het goede leven vervangen. Maar wat zijn dan toch die wortels van dat soort heldendom dat ineens doorslaggevend is geworden voor de ontwikkeling van onze Westerse Beschaving? Daarvoor moeten we terug naar de basisbeginselen van de mythologie uit de oudheid!